

Status for matt heimaur *Formica foreli* ved Sønstegård, Hvasser, Færder kommune.

Vurdering av dagens tilstand

Arnstein Staverløkk

Staverløkk, A. 2024. 1. Status for matt heimaur Formica foreli ved Sønstegård, Hvasser, Færder kommune. NINA Prosjektnotat 582. Norsk institutt for naturforskning

Trondheim, september 2024

UPUBLISERT

TILGJENGELIGHET

Åpen [begrensninger i tilgjengelighet angis]

PROSJEKTLEDER

Arnstein Staverløkk

ANSVARLIG FORSKNINGSSJEF

Jørgen Rosvold

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark

OPPDRAGSGIVERS REFERANSE

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Sigurd Anders Svalestad

Alle foto: Arnstein Staverløkk

1 Innledning

Etter avtale med Statsforvalteren den 26. juni 2024 ble det bestemt å gjennomføre en befaring på sensommeren, den 27. august, til Sønstegård plantefredningsområde for å registrere tuer og tuedannelser av matt heimaaur, *Formica foreli*, samt å vurdere lokaliteten mtp på videre skjøtsel og tiltak for å bevare maurbestanden best mulig. Denne rapporten er bygget videre på undersøkelsen fra 2013 (Ødegaard & Staverløkk 2013).

1.1 Områdebeskrivelse

Sønstegård plante- og dyrefredningsområde ligger sør på Hvasser i Færder kommune i Vestfold, og er en del av Færder nasjonalpark. Fredningsområdet er vernet i hht verneforskriften gjeldende 30.06.2006 og dekker et område på 23,1 dekar (0,02 km²) ned mot sjøen. <https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00002481> Området som ble undersøkt vises på figur 3 og 4. Det går flere stier gjennom området som er mye brukt som rekreasjonsområde. Blomsterenga som utgjør mesteparten av arealet, har en rik artssammensetning av karplanter som karakteriserer tørre enger og etablerte sanddyner. Dette er naturtyper som generelt er svært viktige for mange arter av insekter inkludert flere truede arter. Enga har en populasjon med jordrotter/vånd som ser ut til å ha en betydelig nøkkelrolle i forhold til maurens levested. Flere plasser kan man observere store jordhauger med sandjord som er kastet opp fra underjordiske ganger laget av gnagerne. Når man trækker i enga, kjenner man også at overflaten er ujevn på grunn av gnagerganger flere steder.

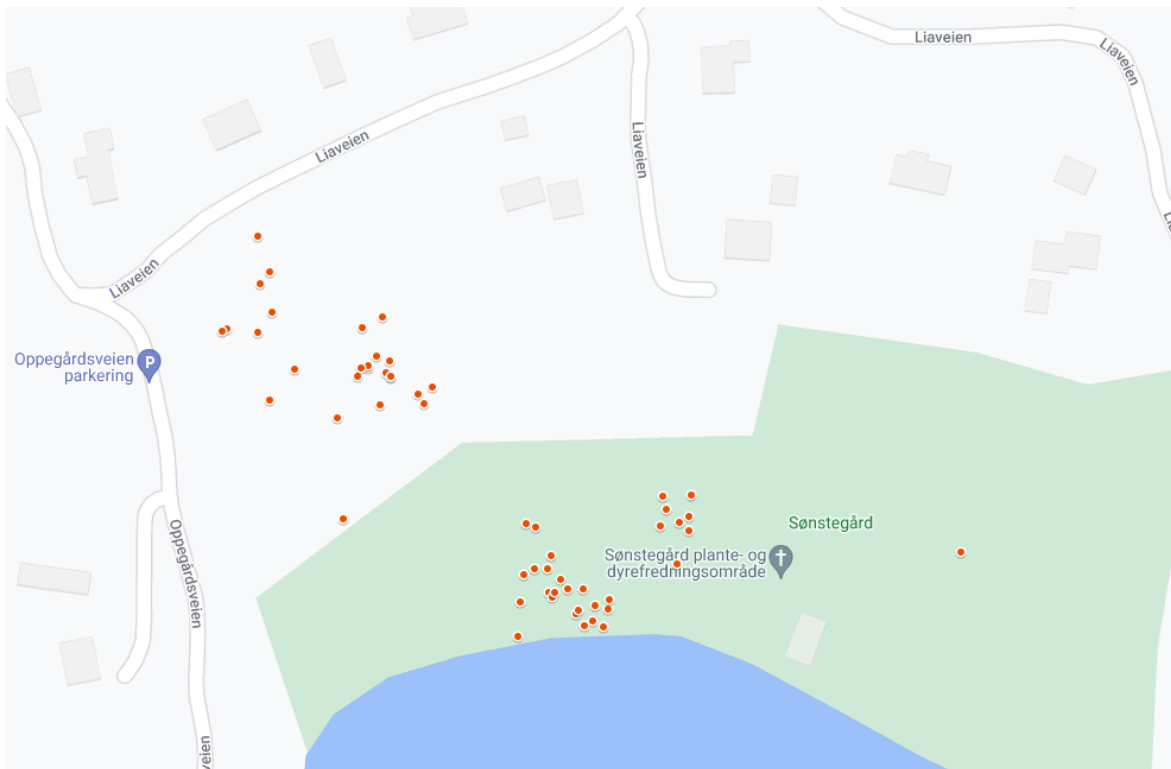
Figur 1. Nylig jordoppkast av gnager i blomsterenga på Sønstegård.

2 Resultater

Maurtuer ble registrert med en høypresisjons GPS av merket TrimbleR2 som hadde en nøyaktighet på 0-0,10m ved 2,00m høyde (Figur 2). Området ble nøye gjennomgått og tuer av ulik alder ble observert og registrert med et GPS-punkt. Stedvis var det tydelig at der hvor jordrottene hadde kastet opp sand, hadde mauren anlagt koloni. Ved jordoppkast dannes det en åpning/lysning i vegetasjonen som slipper frem sol, og som egner seg bra for maur. Det ble registrert til sammen 57 maurtuer på området som inkluderer både verneområde, og ikke vernet område. På det store arealet som er privat og inngjerdet, og som tidligere ikke er kartlagt, ble det også funnet maurtuer. I tillegg ble det funnet en tue i blått område (Figur 4) hvor det er tydelig at fjerning av buskas har effekt.

Figur 2. Maurtuer ble registrert med en høypresisjons GPS.

Figur 3. Kart over Sønsteigård med røde prikker som viser registrerte maurtuer av *Formica foreli*. (Kart: Google Maps)

Figur 4. Til sammen ble det registrert 57 maurtuer av matt heimaur. Fargene er kun til henvisning til de forskjellige områdene som ble gjennomført. (Kart: Google Maps)

3 Konklusjon og anbefalte tiltak

Tråkk og gjengroing er fortsatt de store truslene for strandenga på Sønstegård. Det er uvisst i hvor betydelig grad jordrottene spiller inn på maurens liv, men observasjoner tyder på at veldig mange nyetablerte tuer starter i en sandflekk av jordoppkast fra rottegangene. Det ble ikke denne gangen kartlagt omfanget av jordrottebestanden, eller i hvor stort område de er aktive, men det var nok mer eller mindre sammenhengende ganger fra øverst i enga til nederst hvor sandvollen begynner. Ved sandvollen var det jordoppkast, og også en god del tuer. I de delene av enga hvor det ikke ble funnet tuer, var det heller ikke jordoppkast. Tiltakene som ble foreslått i 2013 står fortsatt ved lag (Ødegaard & Staverløkk 2014), men er justert litt nedenfor.

1. **Fjerning av planter som indikerer gjengroing.** Det anbefales å fjerne all krattvegetasjon i vestre del av området mot parkeringsplassen, samt enkeltplanter av nyperoser, einer, slåpetorn og bjørnebær som har etablert seg på enga. Fjerningen bør gjøres manuelt for å hindre pakking av jord og ødeleggelse av maurtuer.
2. **Fjerning av vegetasjonsdekke på utvalgte flater.** Siden mange arter av insekter er avhengig av åpne sandflater, som ligger soleksponert innenfor sandstranda, for å lage bolplasser, kan det være et ressurseffektivt tiltak å fjerne all vegetasjon ned til sandflata på utvalgte flater av f.eks. 2x2 m der en likevel skal fjerne gjengroingsplanter eller fremmede arter. Slike habitater er i dag begrenset til stiene. Området er ellers ikke tilfredsstillende kartlagt med hensyn til insekter.
3. **Begrensning av tråkk og ferdsel.** Det anbefales å forby unødig tråkk og ferdsel på området. Dette kan gjøres gjennom å sette opp skilter, samt å sette opp enkle, korte og anonyme taugjerder (påler med grovt tau mellom) langs stiene for å kanalisere ferdselen og hindre umotivert tråkk på enga. Dersom det viser seg at stiene blir barrierer for jordrottene i enga, må man vurdere andre tiltak for å unngå at jorden blir så hardpakket.
4. **Opprettholdelse av nåværende påvirkningsregime.** Bortsett fra tråkkbelastningen som området er utsatt for i dag, anses det som viktig å opprettholde dagens påvirkningsregime. Spesielt vil vi påpeke som svært viktig at området ikke benyttes til beitemark. Da vil trolig både matt heimaure og storbladskjærrerbie, *Megachile lagopoda*, forsvinne i løpet av kort tid. Jordrottetettheten i området bør også opprettholdes, og det anses positivt dersom disse blir mer aktive i området som preges av tråkk.
5. **Kartlegging av insektfaunaen.** Det bør prioriteres å kartlegge insektfaunaen i området da naturtypen forventes å være leveområde for flere andre rødlistearter og faunistisk interessante arter.

4 Referanser

Ødegaard, F. & Staverløkk, A. 2013. Vurdering av naturtilstand for Sønstegård plantefredningsområde (Tjøme, Vestfold) med tanke på utvalgte insektarter - NINA Minirapport 464, 14 s.

Ødegaard F, Lønnve OJ, Staverløkk A og Sydenham MAK (24.11.2021). Vepser: Vurdering av matt heimaur Formica (Coptoformica) foreli for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <http://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/27227>

5 Vedlegg

Vedlegg 1. Koordinater til 57 tuer av Formica foreli ved Sønstegård, Hvasser, Tjøme kommune.

Point	Longitude	Latitude
1	10.4430153392654	59.0658531624612
2	10.4429932950737	59.065848581909
3	10.443153535606	59.0658449145103
4	10.443164793318	59.0659587700412
5	10.4432191945977	59.0658935360853
6	10.4432098386347	59.0659865103771
7	10.443155498799	59.0660686462054
8	10.4433206841037	59.0657609219328
9	10.4436271994111	59.0658552392621
10	10.443714702961	59.0658817937905
11	10.4436911156701	59.0657917341399
12	10.4437490246485	59.0657792742698
13	10.4436523524293	59.0657632437609
14	10.4436544647988	59.0657673294379
15	10.4436025686447	59.0657426488913
16	10.4436189514124	59.0657640916454
17	10.4437358377441	59.0657505959424
18	10.4437522116734	59.0657396060455
19	10.443753853501	59.0657436841513
20	10.4437068814458	59.0656762486716
21	10.4438782168729	59.0657013559687
22	10.4439033597587	59.0656808802654
23	10.4435135850552	59.0656467254986
24	10.4435380302028	59.0654128339061
25	10.4432066977575	59.0656891573866
26	10.4443421627248	59.0652202105426
27	10.4443564540181	59.0652833386582
28	10.4443677263848	59.0654006661958
29	10.4444061482478	59.0652978951273
30	10.4444090652477	59.0653919849302
31	10.444461869846	59.065297697722
32	10.444466251639	59.0652424400044
33	10.4444843843315	59.0652304326474
34	10.4444945090281	59.0652424451907
35	10.4444812375396	59.0653277087543
36	10.444554096632	59.065250622301
37	10.4445243636177	59.0652721327666
38	10.4446234622956	59.065249735807
39	10.4446762493516	59.0652100593755
40	10.4446651831009	59.0651748721926

41	10.4447358400967	59.0652039990386
42	10.4447159796197	59.0651621705997
43	10.4447394072928	59.0652248916853
44	10.4450500603042	59.0653064449206
45	10.4446295734868	59.0651649937197
46	10.4445904418014	59.0651919205753
47	10.4446019491222	59.0652007529302
48	10.4443277307264	59.0651386667845
49	10.4463295542306	59.0653342054544
50	10.4451099794312	59.0654686193711
51	10.4451022173327	59.0654168197085
52	10.4451013416105	59.0653839338816
53	10.4450604603768	59.0654035141851
54	10.44498246622	59.06546626367
55	10.4449973899331	59.0654343475629
56	10.4449708492453	59.0653965292489
57	10.443945021739	59.0657183226827

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Torgarden, 7485 Trondheim

Besøks-/leveringsadresse: Høgskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger